

Janez Nep. Šlakar.

(Spisal *Jožef Benkovič.*)

Bil voditelj si mladini,
cerkvi dika, caru čast,
z umom, z dlanjo domovini
blagor stvarjal, dvigal rast.

Šlakarju — svojemu blagosrčnemu
zavetniku

A. Okiški.

Mnogo let že počiva v hladni gomili na ljubljanskem pokopališču mož, čigar radodarna roka je osrečila mnogo zemskih trpinov, otrla grenko solzo marsikateri gladni siroti, dvignila iz zapuščenosti marsikaterega nadarjenega mladeniča v srečno življenje, čigar blago srce je gorelo neprenehoma za slavo božjo, za čast hiše Gospodove in za milo slovensko domovino. Vrli mož ni iskal časnega dobička niti posvetne hvale: skromno je živel, delal na tihem in sedaj — nekaj let po smrti — je skoro popolnem izginil tudi iz spomina svojih rojakov. Taka je bila hvaležnost sveta, ko nas ni bilo, in bo i v bodoče, ko nas več ne bo.

Četudi mož ni sejal zato, da bi žele hvaležnost na tem svetu, vendar mu hočemo postaviti tu skromen spominik, da on, ki je delal v življenju z besedo in z dejanjem, deluje i po svoji smrti z vzgledom. Vodi naj njegova vzorna radodarnost, usmiljenost in požrtvovalnost one, katere je božja roka s svetnim blagom obdarila, do iste dejanske dobrotljivosti, katera je navdajala blagega pokojnika, in naj vzbuja ubožne, po dobrotnih rokah osrečene zemljane k zvesti krščanski hvaležnosti!

Janez Nep. Šlakar je ime temu vrlemu možu. Porodil se je 18. mal. travna l. 1791. v Kamniku na Gorenjskem iz jedne izmed najstarejših mestnih rodovin. Njegov oče Janez je bil usnjarski mojster, meščan in mestni svetovavec, mati Jera pa je bila pridna, skrbna gospodinja. Imela sta razven Janeza še sina Jožefa in hčer Elizabeto. Ker je bila Šlakarjeva hiša jako imovita, zato so skrbeli

stariši zgodaj za duševno izobražanje svojih otrok in jih pošiljali v domačo ljudsko šolo, katero so vodili frančiškani.

Jožef je ostal na domu, kjer je nadaljeval po očetu usnjarski obrt. Njegov sin Jožef je umrl 21. prosinca l. 1887. dekan v Šmariji v tržaški škofiji, in stričnik le-tega, Janez, je sedaj župnik v Št. Gotardu na Kranjskem. Tako je Šlakarjeva hiša vzor slovenske hiše, ki si šteje v največjo čast, ako se rodi pod njeno streho duhovnik. Elizabeta se je omožila v domačem mestu, naš Janez pa je šel „za gospoda študirat“.

Učitelji-frančiškani so spoznali bistro glavico Janezovo in so svetovali očetu, da naj da sina v višje šole, ker ni za usnjarka. In oče, moder mož, je slušal njih svet, in mati je bila seveda tudi zadovoljna. Bil je sicer stari Šlakar toliko petičen, da bi izlahka dal razven Jožefu in Elizabeti tudi Janezu dostojno doto; a vedoč, da je najboljša dota ona, ki jo ima človek v glavi, poslal je l. 1803. dvanajstletnega sina v Ljubljano na gimnazijo.

Žalostno je bilo tedaj na svetu. Skoro po vsi Evropi je bila krvava vojska, katero je vzbudila francoska prekucija. Tudi mirna dežela Kranjska je bila bojno polje; Francozi so pridri v deželo med mirne Slovence in jih odtrgali siloma od Avstrije, od milega cesarja Frančiška I. Slovenski mladeniči so morali iti med francoske vojake in se bojevati zoper lastno domovino, ker francoski cesar Napoleon je bil sovražnik Avstrije. Tudi dijak Šlakar bi bil moral iti med francoske vojake. A on se je hotel vsekako ubraniti tuji sili. Zato je leta 1809. zbežal čez planine na Koroško, ker ta dežela je bila še last avstrijskega cesarja. Sreča mu je bila mila. Prišel je v hišo nekega imovitega trgovca, kateremu je poučeval male otroke. Pri njem je dobil za plačilo prosto

stanovanje, hrano in vse, česar je potreboval. Tu se je priučil raznim muzikalnim orodjem; in mladeniču je bilo srčno veselje, ako je mogel razvedrovati ljudi z mičnimi napevi.

Gospodar, pri katerem je Šlakar bival, je imel pri trgovanju vedno mnogo računov in jednakega pisarjenja, razven tega pa še mnogo drugih opravil. Šlakar mu je radovoljno pomagal v teh neizogibnih trgovskih skrbeh in mu izdeloval v pisarni račune in slična pisma. S to marno postrežljivostjo si je naklonil srce blagega dobrotnika, hkrati pa se do dobra izučil v računih in denarstvenih stvareh, s čimer se je v poznejšem življenju posebno odlikoval, ko je bil oskrbnik in vodja kranjske hranilnice.

Mladi naš dijak je sicer nekoliko zaostal v šolskem uku, ko je zbežal iz domovine; a hitro se je poprijel zopet učenja in l. 1812. srečno dovršil v Celovcu srednjo šolo in modroslovska dva razreda.

Mladenič je stal sedaj na razpotju; odprta mu je bila pot v svet. Stariši so bili toliko imoviti, da bi ga bili lahko pripravili v katerikoli svetni stan; razven tega je imel še dobrotnika na Koroškem, ki bi bil rad tudi v bodočnosti očetovsko skrbel zanj. A naš Janez je stopil v stan duhovski. Ljubezem do tega stanu mu je vzbudil zlasti sorojak in prijatelj njegov bogoslovec Frančišek Pirc, pozneje slavni misijonar v daljnji Ameriki.

Ker se je Šlakarju koroška dežela v teku treh let že zelo prikupila, stopil je v celovško semenišče, zlasti še zaradi tega, ker mu je prigovarjal njegov dobrotnik. Tu je dovršil prvi dve bogoslovski leti. A dom je le dom! Naj bo v tujini še tako prijetno, v domovini je vendar-le vedno najprijetnejše. Janezovim starišem ni bilo nič všeč, da je njihov sin na tujem študiral. „Zakaj bi ne pasel kdaj domačih ovčic?“ mislil si je oče in ga nagovarjal, naj se vpiše v ljubljansko semenišče. Janez je ustregel želji svojih starišev in jeseni l. 1814. je prestopil v ljubljansko bogoslovnico, kjer je potem dovršil svoje učenje. Petindvajset let star je bil 22. kimavca l. 1816. posvečen v mašnika in

rožnivenško nedeljo je zapel v domači župni cerkvi slovesno novo mašo.

Kmalu potem so ga poslali za kapelana na Brdo pri Podpeči, pičle tri ure od njegovega rojstvenega kraja. Toda tukaj je ostal le jedno leto. Dne 10. vel. srpana leta 1817. se je preselil na jednako službo v Mokronog; a tudi tukaj se ni mudil dolgo. Predno sta mu potekla dva meseca v novem kraju, poklical ga je škofijski konzistorij ljubljanski z odlokom dne 15. vinotoka l. 1817. za časnega kateheta v ljubljansko uršulinsko dekliško šolo. Ko je vlada 16. grudna i. l. potrdila škofijski ukrep, bil je Šlakar v tej službi stalno nameščen. Ker je bil tedanji stari nunski izpovednik Fakund Lipič preveč obložen z delom, imenoval je 29. grudna i. l. konzistorij Šlakarja za sovodjo iste šole, na kateri je deloval poslej srečno in blagosloveno dolgo vrsto let. Razven svoje šolske tvarine je poučeval vsled odloka konzistorijalnega z dné 8. prosinca l. 1819. redovne kandidatnje in bodoče učiteljice v metodi tako uspešno, da mu je deželna vlada dné 10. kimavca l. 1819. poslala priznalno pismo. S tem, da je otvoril ta vzgojeslovni učni tečaj in z neutrudno delavnostjo delal zanj v dvaindvajsetih letih, je postavil temelj oni dovršenosti sedanje ljubljanske uršulinske šole, s katero še sedaj slovi daleč čez meje kranjske dežele.

K tem mnogim službam je dobil Šlakar novo breme, ko ga je vlada z odlokom dné 23. mal. srpana l. 1825. imenovala za vodjo tukajšnje vzgledne glavne šole (Muster-Hauptschule) in za učitelja pedagogike in metodike četrtoletnikom v bogoslovnici. V istem času je postal tudi izpovednik ljubljanskim uršulinkam ali „nunski oče“.

Ker je bil tako mnogo preveč obremenjen z delom, prosil je, naj mu odvzemo to ali ono službo. Zato je dne 20. vel. travna l. 1839. odložil vodstvo nunske šole, prenehal biti uršulinkam duhovni vodnik in se preselil iz samostanskega poslopja. Sedaj se je mogel popolnoma posvetiti svojemu opravilu — vodstvu glavne šole in učenju pedagogike in metodike. Vrh tega mu je izro-

čila vlada že dné 1. vinotoka l. 1836. tudi licealni ekonomat v oskrbovanje. Za toliko neumorno in vsestransko delovanje na šolskem polju ga je imenovalo naučno ministerstvo dné 13. grudna l. 1850. za c. kr. šolskega nadzornika.

Po več nego jedeninštiridesetletnem duhovnem delovanju, med tem nad štirideset let v šolstvu, je prosil Šlakar za zasluženi pokoj leta 1858. Svojo prošnjo je podprl s tehtnimi razlogi, češ da mu njegovo zdravstveno stanje in druge razmere več ne pripuščajo izpolnjevati svojega posla tako, da bi zadovoljil predstojnike in zadostno pospeševal njegovi skrbi izročeni pouk. Dalje piše v svoji prošnji, da ni več na mestu zlasti po letu 1848., ko so se stare metode v poučevanju tako močno izpremenile, da se jih more le mlad, delaven mož priučiti in tega naučiti tudi učiteljske pripravnike. Njemu pa, oseminšestdesetletnemu starčku, nikakor ni lahko priučiti se nove metode, in še težje je izpolniti marsikak ukaz, ki je često lastnemu prepričanju nasproten, ki pa se vendar-le mora uveljaviti.

Vsled tega prostodušnega in za prosivca značilnega in vsekako častnega pisma je bil Šlakar umirovljen. Za mnoge zasluge v šolstvu mu je podelil cesar tem povodom c. kr. Franc-Jozefov red.

Razven šolstva je deloval Šlakar še v mnogih drugih strokah v prospeh domovini, a delal je na tihem, in svet ni zvedel njegovih zaslug. Pisatelj sicer ni bil; a leta 1834. je založil „Mali besednjak slovenskega in nemškega jezika“, ki je izšel leta 1843. v drugi in leta 1854. v tretji pomnoženi izdaji. Sestavil je to knjigo pravzaprav nunski katehet Jožef Kek, pomagala pa sta mu Šlakar sam in Frančišek Metelko. Delce je bilo sicer jako nedostatno, a kako dobro je došlo slovenskim šolam, izpričujejo nam njega tri izdaje. Jako mnogo teh knjig je razdelil Šlakar brezplačno med uboge učence.

Neminljivih zaslug si je pridobil Šlakar tudi s kranjsko hranilnico. Ustanovili so jo l. 1821. razni imoviti Kranjci bo-

disi Slovenci ali Nemci. Vsi stanovi obeh narodnostij so skrbeli za njen prospeh. Koliko je že Šlakar sam storil za njo! Torej bi bilo pravično, da bi delovali pri tem važnem zavodu tudi še dandanes obe narodnosti in da bi se udeleževali uprave razni stanovi.

L. 1837. je bil izvoljen Šlakar v hranilnični odbor, l. 1849. je postal njen oskrbnik ali kurator, l. 1853. vodje namestnik in leto pozneje pravi vodja. Zasluge Šlakarjeve za ta zavod so res velike. Z izrednim svojim denarstvenim in gospodarskim znanjem, katero si je pridobil deloma še dijak na Koroškem, je pomnožil izdatno hranilni zaklad ali rezervni fond in ohranil zaupanje hiši celo v burnih vojnih časih. Koncem l. 1854., predno je Šlakar prevzel vodstvo, je bilo v zakladu 145.827 gld. 15 $\frac{1}{2}$ kr., koncem leta 1862. t. j. do konca zadnjega Šlakarjevega celoletnega delovanja, pa se je dvignil do 372.039 gld. 11 kr., torej se je zvišal za 226.191 gld. 95 $\frac{1}{2}$ kr.

Včasih so se nekateri pritoževali, da je Šlakar trd pri izposojanju denarja; a da ni lahkomišelnost trosil denarja, vodila ga je pred vsem skrb za varnost izročeni mu zakladov in težko prihranjenih krajcarjev ubožnejših ljudi. Uvedel je v hranilnico strogo nadzorstvo in je terjal od hranilničnih uradnikov natančno izvrševanje dolžnosti, kakor je bil i sam vesten v svojih opravilih. Mož je vedel, kaj se misli in govori o njem, pa se ni menil mnogo za to.

Radi pomnoženega hranilnega zaklada je mogla hranilnica deliti izdatne vsote v dobrodelne namene. Za njegovega vodstva je razdala v to svrhu 39.649 gld., in sicer za ubožce 15.200 gld., za trnovsko cerkev 2000 gld., za pokojninski zaklad učiteljskih vdov 5500 gld., za ustanovo šestim tehnikom 12.000 gld., za filharmonično društvo 1000 gld.

Šlakar se s svojimi deli nikdar ni ponašal, ker mu je bila lastna hvala vedno zoprna. Njegovo neprikrito, ravnodušno vedenje in delovanje mu je marsikoga odtujilo in ga razvpilo celo ko ošabneža; celo škof Wolf ni imel pravega zaupanja do njega.

Boljša prijatelja sta si bila s prejšnjim škofom Avguštinom Gruberjem, ki se je l. 1824. preselil ko nadškof v Solnograd. Le-ta ga je često porabil za dvornega kapelana in ga jemal s seboj na Goričane v svoje letovišče. Pozneje je Šlakar o počitnicah včasih obiskal škofa v Solnogradu. Tudi France Kutnar, Gruberjev kapelan, potem kanonik solnograški in pozneje škof lavantinski, mu je bil iskren prijatelj. Dopisovala sta si tudi s škofom Andrejem Mešutarjem, ki je bival na Dunaju. Ko je l. 1860. Jernej Vidmar postal ljubljanski škof, imenoval je kmalu Šlakarja za častnega kanonika in konzistorijalnega svetovavca.

Ob njegovem umirovljenju ga je imenoval l. 1858. mestni zastop ljubljanski za častnega meščana v „znamenje globoke hvaležnosti, katero mu dolguje občina v mnogih ozirih“.

Po njegovem trudu so jeli l. 1861. popravljati hranilnično poslopje na Franc-Jožefovem trgu, v katerem je sedaj finančno vodstvo. On sam je vodil vse zidanje in račune in s tem mnogo prihranil zavodu. Poslopje je razširil in povzdignil v jedno nadstropje. A tolike skrbi (delo je bilo dovršeno l. 1862.) so mu oslabile rahlo zdravje. Zima l. 1862. ga je potrla. Meseca svečana l. 1863. je tako obolel, da je legel v posteljo. Ležal ni dolgo. Prejemši dvakrat svete zakramente za umirajoče je izdihnil svojo blago dušo 3. sušca l. 1863.

Veličastni njegov pogreb je vodil stolni prošt Anton Kos, in rakev je spremil škof Vidmar sam. Sedemnajst let potem (l. 1880.) so zagrebli v isti grob rojaka in prijatelja Šlakarjevega, slavnega misijonarja Franciška Pirca.

Janeza Šlakarja je krasila pred vsem vzgledna radodarnost. Obilno je delil od svojih res nemalih dohodkov. Zlasti lepo ljubezen je gojil do učencev; po dva ali trije dijaki so imeli stalno pri njem hrano. Leto za letom je razdelil med ubogo šolsko mladino mnogo knjig in nekaterim tudi obleko. Za povišanje uršulinske šole, katera mu je bila posebno pri srcu, je dal že v življenju 2000 gld. Pred vsem pa kaže njegovo do-

brotljivost njegova oporoka. Svoje imetje je razdelil tako-le: kamniška ubožnica dobi kakor kapital šest bančnih delnic, ubožnica ljubljanska 1000 gld., ubožci v gradiškem predmestju 200 gld., oskrbovalnica otrok 200 gld., usmiljene sestre v Ljubljani 500 gld. in za maše 200 gld. Ubožni učenci ljubljanske normalke dobe 1000 gld., jednako vsoto ubožne učenke uršulinske šole. Kapital 2000 gld. je zapustil kakor ustanovo za učence iz sorodstva, oziroma za kamniške dijake. Peterim prijateljem je zapustil vsakemu po 20 cekinov. Uršulinska šola dobi tudi 1510 gld., da se z odstotki te vsote kupujejo šolska darila. 3000 gld. je zapustil za uravnavo poti iz Kamnika na pokopališče, na Žale. Nekaj je izročil sorodnikom, vse drugo pa naj se porabi za napravo ubožnice v Spodnjem Tuhinju.

Naposled podajemo skromno pesmico, katero je zložil v spomin svojemu dobrotniku Šlakarju Anton Umek-Okiški:

Šel tedaj si v varno krilo,
kjer se mirno, sladko spi.
Al življenje je vgasnilo?
nikdar! — z deli duh živi!

Bil voditelj si mladini,
cerkvi dika, caru čast,
z umom, z dlanjo domovini
blagor stvarjal, dvigal rast.

Tega pa ne bom prepeval,
naj ti dom hvaležen bo.
Jaz bom svetu razodeval,
kak si meni dal roko.

Pomlad prva je sijala,
hrepelo mi srce,
želja vroče v mesto gnala,
umu luči tam goré.

Al doseči žar bliščobe
revež si ne morem sam,
skriva se mi vir svitlobe,
ni odprt modriški hram.

Ti pa si mi luč prižigal,
duh mecenov te je vžgal,
do svitlobe si me dvigal,
da bi v častnem svitu stal.

Še mi srce gorko bije,
hvala ti je zadnji dar;
v krilu lepše domačije
naj ti sveti rajski žar!